

Uitstapjes naar Kamp Beverloo

1842

Maandag, 1^{ste} Augustus zijnde te Bergeijk, Lommel en verscheidene andere Gemeenten, Patroon hunner Parochie en bij gevolg Feestdag, deed ik een reisje naar het Belgische kamp, nabij Beverloo gelegen. Eenige vrienden uit eerstgemelde Gemeente vergezelden mij. Wij ging op het Loo ten 6 ure in de Mis, van daar over Luiks Gestel en Lommel den weg naar het kamp nemende, alwaar wij ten half 12 ure aankwamen. Dit kamp is zeer wel aangelegd, doch is in eenige jaren in levendigheid, enz. merklijk verminderd. Nadat wij het merkwaardige in het zelve beschouwd hadden vertrokken wij om half 2, weder van daar, om over dezelfde dorpen, die wij des morgens passeerden, naar Bergeijk te keeren. Wij kwamen, ook door Kerkhoven onder Lommel, waar enkele huizen stonden. Het is in 1856 eene parochie geworden en volkrijker.¹

1849

Met mijn neef Johannes Panken, onderwijzer Te Duizel, ging ik, in den ochtend van Donderdag 20 [september] op weg naar eenige Belgische plaatsen. Over Luijkgestel en Lommel wandelden wij naar het Kamp, waar wij de school, kerk en het verder merkwaardige bezigtigden en stapten nog over Beverloo naar Oost-Ham en Vrijdag naar Olmen, Balen, Moll en Postel naar Bergeijk. [...] In mijne portefeuille tekende ik nog aan, dat de kerk van 't Kamp, met kostbare schilderstukken prijkt en in netheid uitmunt, dat ze in 1844 is ingewijd en sedert tot den godsdienst gebezigd, alsmede toen het kerkhof is aangelegd. Die te Beverloo gaat met 20 trappen in en bevat aan de westzijde. Zeer oude steenen, die te Ham aan 't koor. Wij ging daar den 1^{ste} dag 6, den 2den bijna 7 uren.²

1861

In de vacantie van dit jaar deed ik eenen uitstap naar het Kamp bij Beverloo, dat ik ook in die van 1842 en 1849 heb bezocht. Vergezeld

¹ Autobiografie of Dagboek p. 97.

² Idem p. 280.

door Louis van Hoven, geboortig van Meerhout doch sinds 1 jaar te Westerhoven wonende, stapte ik Donderdag den 7 Aug. des ochtends om half 5 ure uit mijne woning. De weg ging over Bergeijk, Luijkgestel en Lommel naar het nieuwe kerkdorp Kerkhoven. Zoo was de naam van den eersten bewoner van dit gehucht, waar hij zich in 't begin dezer eeuw uit Moll kwam nederzetten. Deze man was toen onbemiddeld doch is welvarend gestorven. Zijn schoonzoon die op dat gehucht woont is zeer bemiddeld. Nabij de kerk is de begraafplaats aangelegd, waarop reeds verscheidene lijken begraven zijn; de nette pastorij staat nabij hetzelfde. In 1854 waren reeds deze gebouwen daargesteld, hoezeer eerst in het voorjaar van 1856 dezelve, benevens het kerkhof gebruikt worden, als zijnde er toen de eerste pastoor (die wij zagen voorbij gaan) gekomen. Kerkhoven behoort behalve eenige huizen onder Balen en Exel gelegen, onder Lommel, vanwaar de kerk 1 ½ en 1 uur van 't Kamp verwijderd is. Het eerste huis zeer gering, thans eene zeer goede, sterke boerenwoning door Kerkhoven gebouwd en bewoond, ligt mede van den nieuwe weg naar 't Kamp ter regterzijde, onder Balen.

De nieuwe parochie telt reeds ongeveer 800 inwoners in zeer verspreid liggende huizen, waarvan slechts 4 aan de personeele belasting onderworpen zijn. De baas in de herberg tegenover de kerk (die tevens bakker is) verzekerde mij dat er echter geene armen zijn en de gronden er duurder dan in Lommel betaald worden: tot staving hiervan haalde hij eenige voorbeelden aan. Men ontgint er voortdurend veel inculte gronden, zoodat ik vermoed, dat de bevolking er steeds aanmerkelijk zal aangroeijen.

Het was ¼ uur vóór 12 toen wij in het Kamp aankwamen, waarheen juist de militairen terug trokken, welke door den sedert eenigen tijd vallenden regen in de heide niet langer konden manoeuvreren. Des ochtends was dit met alarm, om half 4 ure, door kanonschoten aangekondigd, begonnen. Zoo goed het weder des voormiddags geweest was, zoo regenachtig was dit den geheelen namiddag, waarom wij geene bijgelegen dorpen, ten noorden van het Kamp konden gaan bezoeken, gelijk anders zou geschied zijn. Wij besteedden meer dan 2

uren om de omstreken van het Kamp, waar men fraai aangelegde waranden en tuinen met sierlijke heerenhuizen voor de hoofdofficieren der militairen enz. vindt te beschouwen; voorts nog eenigen tijd om het eigentlijke militaire Kamp te doorwandelen en eindelijk den dag voor het burgerlijke, waarin ik dan mede gelegenheid had het bezochte van dien dag aan te teekenen en de nieuwsbladen te lezen.

Men zei mij dat er zich toen 16000 soldaten bevonden en het getal der inwonende burgers reeds 1600 beloopt; onder de huizen derzelve bevinden zich vele fraaije. Er is een pastoor (thans reeds de tweede) en een onderpastoor. Sedert eenige jaren is het eene burgerlijke gemeente en bekwam toen den naam van Bourg Leopold. Hij naar wien het dezen naam heeft bekomen, was er in de eerste dagen dezer maand geweest, wanneer er belangrijke manoeuvres en feesten plaats hadden.

De volgende morgen bezochten wij de kerk, ontbeten en stapten vervolgens ter plaatse, waar de militairen vergaderden, ten einde zich weder tot manoeuvreren naar de heide te begeven. De tamboers en de muzijk lieten zich bij afwisseling hooren. De krijgsoefeningen geschiedden aan de beide zijden van den straatweg op Hechtel, waar wij des middags aankwamen, hebbende ten 8 ure ons logement verlaten. Van Hechtel volgden wij den straatweg tot het gehucht de Locht, met eene kleine kapel en wandelden toen naar Exel, waar laatstgenoemd gehucht onder behoort. Hier gebruikten wij een klein middagmaal na er eerst de kerk in oogenschouw genomen te hebben. In deze 2 dorpen waren wij bevorens niet geweest.

Wij kwamen vervolgens door Linden, met eene oude en tamelijk groote kapel, welke men voor weinige maanden tot eene parochie meende op te rigten. Jammer dat zulks niet geschiedt, want het ligt ver van Overpelt en zooals een inwoner mij verzekerde zouden er dan meer dan 600 zielen onder behooren. In de kom van Overpelt rustten wij in eene herberg wat uit en moesten toen over het kanaal bij de Lommelsche barrière, daar de brug bij Neerpelt opgebroken was,

aangezien de bruggen door de verbreding van het kanaal veranderd worden. Ten half 9 ure des avonds bevonden wij ons te huis.³

1866

Maandag 3 September heb ik – de vierde maal en telkens met ander gezelschap – het Kamp van Beverloo in België bezocht. Met eenige personen uit mijne woonplaats vertrok ik 's ochtends ten half 6 ure, aan de station onder Achel namen wij een kaartje per spoor tot Weichmaal, zijnde een' afstand van 3 uren, welke in juist een kwartier uurs afgelegd werd, gaande voorts over den keiweg, ¼ uur naar 't Kamp, daar wij om 11 ure aankwamen. Z.M. de Koning van België en de Koningin hadden Zondag bevorens in de prachtig versierde kerk te Hasselt eene zeer plegtige gezongene Mis bijgewoond. Hunne Majesteiten bezetten met hun gevolg het altaarkoor. Des middags vertrokken zij per spoor naar de statie van Wijchmaal, waarvan een vertrek tot hunne ontvangst zeer fraai gemeubeld was, dat wij even beschouwden alsmede de schoone eereboogen enz. In rijtuigen hadden zij zich van daar naar 't Kamp begeven en hadden te Hechtel eenigen tijd opgehouden, alwaar wij nog de prachtige veelvuldige versieringen en opschriften bewonderden.

Hier waren even als te Weichmaal eenige toespraken enz. tot Z.M. gehouden. Ook nabij en in het Kamp zag men verschillende soort van versierselen. Nadat ik met drie burgers uit Valkenswaard (ik was ongemerkt bij onze aankomst van mijne eerste gezellen afgeraakt) de straten, het kerkhof met grafzerken en een en ander beschouwd hadden, wandelden wij door de schoone warande, toen zich vóór het paleis Z.M. de Koning met de Koningin vertoonde, die met een luid gejuich toegeroepen werden. Dit gebeurde ook wanneer zij van 3 tot 4 ure door de cantines reden. Hunne Maj. hadden 2 commissarissen voor zich, onmiddellijk achter hun den Min. van Oorlog en dien van Binnenl. Zaken, waarna 2 hofdames en 5 guides, allen zaten te paard. De Koningin reed zoo fiks als iemand hunner en wist het soms steigerend paard zeer goed te beteugelen, schoon zij, gelijk haar gemaal aanhoudend de duizenden loopende en juichende militairen en

³ Idem p. 418-422.

burgers minzaam groette. Zij en ook de hofjuffers droegen het gewaad van amazone met hogen ronden hoed.

Onder de vreemde zich bij deze gelegenheid in het Kamp bevindende militairen waren officieren uit Frankrijk, Rusland, Engeland, Nederland, enz. gelijk zich er ook duizenden burgerlieden uit elken stand heen hadden begeven. Jammer dat de gedachte manoeuvres, wegens het onzeker weder, dien dag geene plaats hadden; den volgende zijn ze gehouden. Woensdag middag zijn H. Maj. met gevolg, onder 't lossen van 101 kanonschoten uit 't Kamp vertrokken, waarna Zij bij het onthullen van 't standbeeld van Ambiorix te Tongeren tegenwoordig zijn geweest en zich vervolgens naar 't Paleis te Laken hebben begeven. Alléén te Weichmaal kwam ik toen de 1^e maal.⁴

1870

Geen wonder, dat ik dit merkwaardige Kamp reeds zoo menigmaal heb bezocht en er bij elk bezoek, in deze mijn Levensbijzonderheden een en ander van te lezen gaf, daar het “volgens het zegger der Officieren van alle landen het schoonste kamp is, dat er in Europa bestaat.” Men leze deswegens o.a. het Handelsblad van Antwerpen van 22 Juli ll.

Mijn bezoek van Vrijdag 16 September – wegens regen enz. verscheidene dagen uitgesteld – had voornamelijk ten doel, Fransche militairen, die in den strijd tegen Pruisen gevlugt waren, of door hen gevangen zijnde, ontkwamen en nu in genoemd kamp zich veilig bevinden, te zien en uit hunne mond een en ander desbetrekkelijk te vernemen.

Niemand verwachtte van mij hier omstandige berigten aangaande den diep rampzaligen en moorddadigen Frans-Pruisischen oorlog. Zo lang deze reeds gevoerd wordt hebben de Nieuwsbladen van de gehele wereld, schier dagelijks hiertoe hunne kolommen open gesteld en gaan de gesprekken hierover alom in vele landen. Ook wegens de zich in het voornoemd kamp bevindende Franschen zal ik zeer kort zijn. De

⁴ Idem p. 801-807.

eerste Fransche militairen, die tijdens den thans gevoerden noodlottigen oorlog in het kamp aankwamen, was Zondag 3 September ll. Zij waren ten getale van 700, het cijfer, op den dag van mijn bezoek, werd op 3500 geschat.

Hieronder bevinden zich Franc-tireurs of Vrijsschutters, die, alle uit Parijs, vrijwillig de wapens hebben opgevat en onder wie dus personen van verschillenden stand, ook van aanzienlijke afkomst. Gevonden worden Zouaven 150, deze zijn de eenig overgeblevenen van 3200 van hun corps in den strijd. Turko's, van deze zijn twee soorten. Onder hen bevonden er zich eene menigte, die zich in het kamp aan ruw- en baldadigheid overgaven, waarom deze onbeschaafde Arabieren, 15 à 20 uitgenomen, Maandag te voren naar de citadel van Antwerpen zijn overgebracht. **Konijnen, vogels enz. werd soms ruw door hen verslonden.** Zij waren er eerst ten getale van 500. Verder ziet men aldaar onder hen Chasseurs, Kurassiers, Lanciers, Ponteniers, Sappeurs, Kanonniërs te voet en te paard. Men weet dat al deze soldaten bij het binnen komen van België hun wapens moeten afgeven. De deserteurs laten ze ook achter en ruilen daarvoor andere geringe kleding; meest alle bereiken in een' blauwen kiel de grens van België en gaan alzoo door naar het Kamp. Eenige honderden, sommigen blootvoets, arriveerden weder toen wij het kamp verlieten. Ook zijn ongeveer 2000 paarden, muilezels en ezels, welke uit het leger der Franschen van het oorlogstoneel medegevoerd waren, in het kamp.

Dagelijks komen nog Fransche militairen in het kamp aan. Diegene welke aan de grenzen van Frankrijk door soldaten van België op dit grondgebied gevangen genomen worden of die zich aan hen overgeven, worden er allen heen gezonden. Zij genieten er voldoende vrijheid; wij ontmoetten er vier onder Kerkhoven – ruim ½ uur van het kamp gelegen – die gingen visschen of hengelen, waarmede velen zich vermaken; verscheidene zagen wij op het land voor de Burgers arbeiden, ten einde daarmede iets te verdienen. Een groot getal bevond zich in de herbergen, speelden er kaart, biljart of muziek, rookten eene sigaar, lazen Nieuwsbladen enz. De meesten echter wandelden door het Burger- en Militaire Kamp. Hier en daar stonden eenige te praten

of zaten buiten in de nabijheid van het Kamp bij elkander. Zonder neerslachtigheid te bemerken, hebben wij hun evenmin aan luidruchtigheid of vreugde zien overgeven. Het is niet te bevreemden, dat, deze in bedaarder stemming verkeerende, dan hunne militaire landgenoten, die ik in het jaar 1855 te Parijs en St. Cloud heb gezien. De burgerlijke bevolking van het Kamp en die hen bezoeken prijzen hunne vriendelijkheid, goeden aard, hoedanigheden den Franschen eigen.

Tegenwoordig begeven zich dagelijks nieuws- en weetgierigen naar dit Kamp. Men zegt, dat vooral des Zondags zulks het geval is. Nimmer is het echter het kamp van zoo vele Franschen getuige geweest. Aanhoudend worden die Fransche militairen dáár door hunne Ouders, Broeders, Zusters of andere familie en vrienden bezocht en ontvangen soms ondersteuning. Ik hoorde vele voorbeelden van uitdeeling, aan hen gedaan, verhalen. Nergens treft men een grooter getal van Fransche soldaten in het Kamp aan, dan bij het bureau der post en telegraaf, alsmede bij de aankomst en het vertrek der diligences etc., waarvan de rede zeer natuurlijk is.

Wie mijne heen- en terugreis van dit beroemde Kamp en het daarop bezigtigde of gedane zou willen weten, leze het volgende.

Ik ging des ochtend, in 35 minuten, naar de kerk van het Loo – anders 55 min. ver – Woonde daarin ten 7 ure de Mis bij, om met mijn' reisgezel hierna onmiddellijk verder te gaan. Te Luiksgestel bleven wij 1 uur; te Lommel bezochten wij het raadhuis, de kerk, in welker nabijheid een kostbaar liefdegesticht gebouwd werd enz.

Achter het gehucht Kattenbosch haalden wij de beschaafden zoon in van Ms. Bender, slagter enz. in het kamp, die mede derwaarts ging en ons de voornaamste bijzonderheden van deszelfs hedendaagschen toestand verhaalde.

Nadat wij ons van half 2 tot half 5 ure in het Kamp van Beverloo hadden opgehouden, vertrokken wij per diligence of wagen, welke ons over den steenweg en dus tevens door het eigenlijke Militaire Kamp en het dorp Hechtel aan de statie van Wijchmaal bragt. Dewijl ik nimmer de kerk en de kom van dit dorpje van nabij gezien had gingen

wij het bezigtigen, want wij moesten ruïen een uur toeven, eer wij, met den trein van hier naar Valkenswaard konden reizen. Aan gemelde statie terug gekomen bleef ons nog 1/3 uur over, hoewel de gemelde dorpskerk ruim 10 minuten gaans van de statie verwijderd is, waar wij toevallig de eenigen waren, die een kaartje hadden genomen. Op al de tusschen gelegen stations gingen reizigers op en af den trein. Men passeert die van Exel, Neerpelt en Achel. Van hier naar Valkenswaard had ik den weg bevorens nimmer afgelegd.

Wij woonden in deze laatste gemeente onmiddellijk de uitgestelde en reeds geopende landbouwvergadering bij, waarvan ik des avonds ten 10 uur te huis kwam.

Het gemelde gehucht Kattenbosch heeft ook langs de huizen, bijna overal duinen of zandheuvelen en is er alzoo de weg ongemeen zandig en lastig. Om zulks te verbeteren werd de straat, zoo ver dit zeer lange gehucht zich uitstrekt met vaste heide schadden belegd. Men arbeidde hieraan toen wij er passeerden.

Behalve onze omwandelingen in het Kamp en te Wijchmaal hadden wij elk 6 uren te voet en ongeveer 7 uren met het rijtuig en spoorwagen afgelegd.